УДК 633.15:631.5:612.015.31

С. С. БАРСУКОЎ

УЗДЗЕЯННЕ АРГАНІЧНЫХ І МІНЕРАЛЬНЫХ УГНАЕННЯЎ НА КОЛЬКАСЦЬ НІТРАТАЎ У РАСЛІНАХ КУКУРУЗЫ

Адным з важнейшых фактараў павышэння ўраджаяў сельскагаспадарчых культур з'яўляюцца арганічныя і мінеральныя ўгнаенні. Аднак пры ўжыванні іх у павышаных і высокіх дозах у раслінай прадукцыі павялічваецца колькасць нітратаў. Апошнія пры дасягненні пэўнай канцэнтрацыі могуць служыць прычынай атручвання жывёлы і людзей [1—5]. У сувязі з гэтым вельмі важна выкарыстоўваць як арганічныя (гной, кампосты), так і мінеральныя, асабліва азотныя, угнаенні ў аптымальных дозах, якія ўстанаўліваюцца доследным шляхам у розных глебава-кліматычных умовах.

Для вывучэння ўздзеяння доз арганічных і мінеральных (азотных) угнаенняў не толькі на ўраджай, але і на колькасць нітратаў у раслінай прадукцыі ў адной з распаўсюджаных кармавых культур — кукурузе намі на працягу 1988—1990 гг. праводзіліся навуковыя даследаванні.

Глеба доследных участкаў дзярнова-падзолістая сярэднеападзоленая на пылаватым супеску, з глыбіні 1 м падсцілаецца марэнным суглінкам. Аграхімічная характарыстыка ворнага слоя (0—22 см) перад закладваннем доследаў наступная: pH_{KCl} 5,6—6,0, $N_{аг}$ — 0,09—0,11%, гідралітычная кіслотнасць — 1,3—1,95, сума паглынутых асноў — 1,8—4,5 мг·экв/100 г глебы, P_2O_5 (паводле Кірсанава) — 11,8—20,9, K_2O (паводле Кірсанава) — 12,8—18,8 мг/100 г глебы, гумус — 1,5—1,8%.

Папярэднік — збожжавыя. Арганічныя ўгнаенні (тарфагнойны кампост, 1 : 1) уносілі пад веснавое пераворванне зябліва, азотныя (аміячная салетра) — у два прыёмы: N_{60} у падкормку ў фазе пяці-шасці лістоў, астатнюю колькасць — пад перадпасеўную культывацыю сумесна з $P_{90}K_{150}$ (двайны грануляваны суперфасфат і хлорысты калій). Схема доследу пададзена ў табл. 1.

Уліковая плошча дзялянкі 39,2—50,0 м², паўтаральнасць чатырохразовая. Высявалі сярэдняранні гібрыд кукурузы Малдаўскі 257 СВ што-

Таблица 1. **Уплыў арганічных і мінеральных угнаенняў на ўраджайнасць зялёнай масы кукурузы гібрыда Малдаўскі 257 СВ**

Доза азоту	Доза арганічнага ўгнаення, т/га	Зялёная маса, ц/га			
		1988 г.	1989 г.	1990 г.	сярэдняе
Без угнаенняў	0	376	316	328	340
$P_{90}K_{150}$	0	392	338	340	357
$P_{90}K_{150}+N_{90}$	0	550	403	380	444
$P_{90}K_{150}+N_{120}$	0	558	425	410	464
$P_{90}K_{150}+N_{150}$	0	598	437	436	490
$P_{90}K_{150}+N_{180}$	0	598	439	448	495
Без угнаенняў	40	488	408	380	425
$P_{90}K_{150}$	40	540	420	374	445
$P_{90}K_{150}+N_{90}$	40	610	455	456	507
$P_{90}K_{150}+N_{120}$	40	618	468	495	527
$P_{90}K_{150}+N_{150}$	40	623	481	486	530
$P_{90}K_{150}+N_{180}$	40	614	489	497	533
Без угнаенняў	80	519	442	420	460
$P_{90}K_{150}$	80	579	452	443	491
$P_{90}K_{150}+N_{90}$	80	627	475	492	531
$P_{90}K_{150}+N_{120}$	80	632	482	470	528
$P_{90}K_{150}+N_{150}$	80	626	487	495	536
$P_{90}K_{150}+N_{180}$	80	602	487	512	534
P, %		1,91	1,62	2,1	—
$НІР_{05}$		30,8	20,1	25,5	—

Табліца 2. **Колькасць нітратаў у раслінах кукурузы ў залежнасці ад доз арганічных і мінеральных угнаенняў**

Доза азоту	Доза арганічных угнаенняў, т/га	1988 г.			1989 г.			1990 г.		
		колькасць нітратаў (NO_3^-)		канцэнтрацыя $N—NO_3$ у сухім рэчыве, %	колькасць нітратаў (NO_3^-)		канцэнтрацыя $N—NO_3$ у сухім рэчыве, %	колькасць нітратаў (NO_3^-)		канцэнтрацыя $N—NO_3$ у сухім рэчыве, %
		I	II		I	II		I	II	
Без угнаенняў	0	78	223	0,005	53	153	0,003	87	375	0,008
$P_{90}K_{150}$	0	125	357	0,008	78	220	0,005	79	343	0,008
$P_{90}K_{150}+N_{90}$	0	181	514	0,01	124	356	0,008	156	675	0,02
$P_{90}K_{150}+N_{120}$	0	560	1586	0,04	259	732	0,02	283	1230	0,03
$P_{90}K_{150}+N_{150}$	0	596	1708	0,04	408	1136	0,03	276	1179	0,03
$P_{90}K_{150}+N_{180}$	0	882	2520	0,06	389	1193	0,03	326	1442	0,03
Без угнаенняў	40	135	390	0,009	70	204	0,005	138	600	0,01
$P_{90}K_{150}$	40	138	395	0,009	128	374	0,008	146	640	0,01
$P_{90}K_{150}+N_{90}$	40	422	1213	0,03	356	1038	0,02	225	974	0,02
$P_{90}K_{150}+N_{120}$	40	531	1526	0,03	458	1396	0,03	298	1318	0,03
$P_{90}K_{150}+N_{150}$	40	676	1942	0,04	624	1943	0,04	364	1632	0,04
$P_{90}K_{150}+N_{180}$	40	934	2668	0,06	692	2225	0,05	407	1817	0,04
Без угнаенняў	80	292	830	0,02	140	418	0,009	164	735	0,02
$P_{90}K_{150}$	80	447	1281	0,03	403	1248	0,03	155	689	0,02
$P_{90}K_{150}+N_{90}$	80	625	1786	0,04	570	1759	0,04	347	1549	0,04
$P_{90}K_{150}+N_{120}$	80	726	2098	0,05	626	1994	0,04	413	1877	0,04
$P_{90}K_{150}+N_{150}$	80	913	2608	0,06	760	2500	0,06	486	2229	0,05
$P_{90}K_{150}+N_{180}$	80	1178	3405	0,08	834	2725	0,06	513	2280	0,05

Заўвага. I — мг/кг сырой масы; II — мг/кг сухога рэчыва.